

Ullensaker kommune
Enhet Kultur

Strategidokument kulturminnevern 2014 - 2018

6.10.14

Vedtatt i Kommunestyret 3.11.14

Innhold

1 Formål.....	s.2
2 Føringer og gjeldende planer.....	s. 2
3 Kulturminner – status Ullensaker.....	s.2
4 Kulturminnevern – utviklingstrekk.....	s. 3
5 Utfordringer for kulturminnevernet i Ullensaker.....	s. 4
6 Strategier for kulturminnevernet i Ullensaker.....	s. 4
7 Verktøy for gjennomføring.....	s. 5
Vedlegg.....	s. 6
URL – webadresser.....	s. 6

1 Formål

Strategidokumentet danner grunnlag for kommunens politikk innen kulturminnevern og tar utgangspunkt i eksisterende Kommuneplan og kommunedelplan for Kulturminner. En ønsker å øke bevisstheten rundt kulturminnevernet og de hensyn som må tas som følge av dem. Dokumentet skal være overordnet og angi retning for kulturminnevernet i Ullensaker, samt være en essens av kommunens kulturminnevernplan. Strategidokumentet handler først og fremst om den nyere tids kulturminner der kommunen er forvaltningsansvarlig. Strategiarbeidet sees i sammenheng med de virkemidler kommunen disponerer og hvordan de prioriteres. Problemstillingene sees i lys av kommunens forvaltning av areal og eksisterende bebyggelse og kulturenhetens arbeid mot privatpersoner og frivillige lag og foreninger. Med utgangspunkt i kulturminner og kulturmiljø skal strategidokumentet bidra til :

- Å bevare og dokumentere helhet, bredde og kulturelt mangfold i kommunens kultur- og samfunnshistorie
- Å synliggjøre, formidle og tilgjengeliggjøre kulturminner og kulturmiljø for allmennheten – som historiefortellere og identifikasjonsobjekter
- Å gi grunnlag for kunnskap, opplevelser og verdiskaping
- Å være en ressurs i Ullensakers samfunnsplanlegging og utvikling

2 Føringer og gjeldende planer

Til grunn for kulturminnearbeid i Ullensaker ligger kommuneplanens areal- og samfunnsdel med eget punkt (3.5) *Kulturlandskap og kulturminner* og Kulturminnevernplan for Ullensaker vedtatt i Herredstyret 10. september 2008. I tillegg ligger en rekke nasjonale, regionale og lokale føringer nedfelt i ulike meldinger og planer.

2.1 Nasjonale meldinger

- St.meld.nr. 35 (2012-2013) Fremtid med fotfeste
- St.meld.nr. 22 (2004 – 2005) Kultur og næring
- St.meld.nr. 23 (2001 – 2002) Bedre miljø i byer og tettsteder
- St.meld.nr.25 (2002 – 2003) Regjeringens miljøvernpolitikk og rikets tilstand
- St.meld.nr. 58 (1996 – 97) Miljøvernpolitikk for en bærekraftig utvikling
- Veileder kulturminner og kulturmiljøer - plan- og bygningsloven (Riksantikvaren)

2.2. Regionale planer

- Fylkesdelplan for kulturminner og kulturmiljø i Akershus 2007 – 2018
- Fylkeskommunal museumspolitikk

2.3. Kommunale planer

- Kommuneplan for Ullensaker

- Byplan 2030 Jessheim – tilgjengelig og levende regionsenter
- Kommunedelplaner for Kløfta, Borgen, Nordkisa
- Kulturhistoriske stedsanalyser for Jessheim, Kløfta, Borgen, Nordkisa
- Den kulturelle Skolesekkens lokalhistoriske del

3 Kulturminner – status Ullensaker

«Med kulturminner menes alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø, herunder lokaliteter det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til. Med kulturmiljøer menes områder hvor kulturminner inngår som del av en større helhet eller sammenheng» (Lov om kulturminner § 2). Ullensaker er også rik på immateriell kulturarv innen musikk, håndverkstradisjoner, dialekter, m.m. Slike regnes som egen nisje og behandles gjennom rullering av Kulturminnevernplanen. Ullensakers kulturminner er definert slik i Kulturminnevernplanen vedtatt i Herredstyret 1. september 2008:

- 5 fredete anlegg, tre listeførte kirker, tre objekter i landsverneplan for forsvaret.
- Ca. 40 kulturmiljøer regulert med hensynssone gjennom Plan- og bygningsloven.
- Ca. 600 enkeltobjekter med lokalverdi forvaltet av kommunen, sortert i tre vernekategorier (B1 – B3) med bestemte saksbehandlingsrutiner.
- Ullensaker er rik på arkeologiske kulturminner (fornminner), med 2232 oppføringer i *Askeladden*, Riksantikvarens database over kulturminner.¹ Hovedvekten ligger på kulturminner datert til yngre jernalder (ca. 400 – 1030 e.Kr.).

I de senere år har det vært en klar tendens i Ullensaker at antall kulturminner er redusert betraktelig. Rullering av Kulturminnevernplanen i 2008 viste et tap av høyt vektete kulturminner på 10 % i perioden 1999 – 2007. Pågående rullering viser et tap av kulturminner på ca 7,3 % i perioden 2009 – 2014. D.v.s. et årlig tap på ca 1,5 %. I forhold til nasjonalt resultatmål for kulturminnevern på 0,5 % årlig tap av kulturminner er resultatene fra Ullensaker dramatiske.

4 Kulturminnevern – noen utviklingstrekk

- Som vert for landets hovedflyplass er Ullensaker i sterk vekst og endring og kommunens areal og kulturmiljø utsettes for sterkt press. Den raske utviklingen fordrer god oversikt over Ullensakers kulturminner og verktøy for styring i riktig retning med tanke på bevaring av kulturminner.
- Vekst og endring skaper behov for å tydeliggjøre og styrke kommunens identitet. Nye identiteter som tilflyter kommunen gjennom befolkningsveksten ønsker tilhørighet.

¹ Status pr. 23. juni 2014. Antall fornminner øker som resultat av registrering i forbindelse med planarbeid og utbygging. Fornminner er automatisk fredet og forvaltes av fylkeskommunen.

Ivaretagelse av eldre bygningsmasse, vegfar, andre kulturminner og kulturmiljø bidrar til å skape og bevare identitet og tilhørighet.

- Utviklingen skjer fort og en manglende administrativ og politisk bevissthet kan medføre tap av verdifulle kulturmiljø og historie. I den forbindelse haster det med å sette søkelyset på kommunens arbeid med kulturmiljø og fokusere på bevisstheten rundt hvorfor, hva og hvordan, både på administrativt og politisk nivå.

5 Utfordringer for kulturminnevernet i Ullensaker

Kulturminnevernet møter utfordringer i møtet med andre samfunnsinteresser i spennet mellom vern og utvikling. Derfor er det alltid ulike meninger om kulturminners verdi ut fra øyet som ser. For Ullensaker kommune vil utvelgelse av kulturminner og kulturmiljø alltid være en prioriteringssak, fordi alt kan ikke bevares, verken av praktiske eller økonomiske årsaker. Noe er regulert gjennom lov av vernemyndighetene, men kommunen har frihet til selv å bestemme i mange saker. Hovedutfordringer for kulturminner i Ullensaker er:

- Kulturminner og kulturmiljø som går ut av bruk
- Store endringer i landbruksnæringen
- Utbyggingspress og fortetting
- Nybygg, tilbygg og fasadeendringer

6 Strategier for kulturminnevern

Det er viktig at fremtidens innbyggere skal kunne oppleve Ullensaker med historisk dybde og tydelig identitet. Da må kommunens historie og kulturarv være kjent, tilgjengelig, aktiv og bli formidlet. Følgende strategier vil bidra til dette og samtidig gi rammer for bevaring av kulturminner og kulturmiljø:

6.1 Kommunen skal til enhver tid ha god oversikt over og definere Ullensakers kulturminner.

6.2 Ullensaker kommune skal være en pådriver i forvaltning av kulturminneverdier gjennom konkrete og spissede saksbehandlingsrutiner.

6.3 Gjennom god oversikt over økonomiske støtteordninger for kulturminnevern skal kommunen være rådgiver for restaurering, formidling og verdiskapning med utgangspunkt i kulturminner.

6.4 Kulturminner skal tas hensyn til i samfunnsutviklingen generelt og for tettstedsutviklingen spesielt. Kulturhistoriske stedsanalyser skal ligge til grunn.

6.5 Kulturminner skal være en del av strategien for kommunens merkevarebygging og markedsføring. Kulturminner er med på å definere hva som kjennetegner Ullensaker og kommunens identitet.

- 6.6 Verdiskaping skal foregå gjennom videreutvikling og utnytting av potensialet i kulturminner og kulturmiljø, herunder næringsutvikling.
- 6.7 En tydelig bevisstgjøring, høyt engasjement og godt samarbeid hos og mellom offentlige instanser, museer, frivillige organisasjoner, private eiere og andre skal prege kulturminnearbeidet.
- 6.8 Det skal være et sterkt fokus på bevaring av helhetlige sammenhengende kulturmiljø.
- 6.9 Det skal prioriteres sterkere hva som skal bevares gjennom opp- eller nedklassifisering og inkludering av nye kulturminner/kulturmiljø.
- 6.10 Det skal være et sterkere fokus på det 20. århundrets kulturminner.
- 6.11 Kunnskapsformidling, veiledning og informasjon skal vektlegges, samt å ta i bruk muligheter innenfor digital utvikling og kartinnsynsløsninger.

7 Verktøy for gjennomføring

Ullensaker har egen rådgiver for kulturminnevern med faglig oppfølgingsansvar for kommunens engasjement og forpliktelser på kulturminnevernområdet. Rådgiveren følger opp mål, resultatkrav og tiltak som er fastsatt for kulturminnevernet gjennom styringskort, økonomiplan, virksomhetsplan, kulturminnevernplan og kommuneplan. Rådgiver for kulturminnevern rapporterer om eventuelle avvik. Nedenfor følger noen verktøy for arbeidet med strategiene.

7.1 Kulturminner i Plan- og byggesaksbehandling

Saker som berører kulturminner slik de er definert i kommunedelplan for kulturminner skal følge bestemte regler i forhold til ulike verneklasser. Ved sterkt forfall og ved melding/søknad om regulering eller byggetiltak skal kommunens kulturenhet kontaktes. Kommunens kulturenhet skal konsulteres i alle saker som berører kulturminner.

7.2 Arbeid med lag og foreninger

For å øke bevisstheten rundt kommunens kulturminner vektlegges kommunens samarbeid med lag og foreninger. Verdiskaping og ivaretagelse oppstår i prosjekter med kulturminner som utgangspunkt ved restaurering, formidling, dugnad, skilting og skjøtsel. Eksternt samarbeid muliggjør innhenting av eksterne midler.

7.3 Formidling

Kommunens kulturminner er gode utgangspunkt for formidling av kommunens historie. Arenaer for slik virksomhet kan være skolene, lag og foreninger, kulturhistoriske vandringer, turer, arrangement, m.m. Formidling gjøres i lokalaviser, tidsskrift, hefter og bøker, i foredrag og orienteringer, m.m.

7.4 Prosjektarbeid

Kulturminnevern berører andre områder som friluftsliv, folkehelse, 3. sektor, skole og barnehage. Gjennom prosjekter som Pilegrimsleden, utredningsprosjektet Raknehaugen historiske senter, kulturminnestier og konkrete formidlingsprosjekt muliggjør prosjektformen samarbeid om verdiskaping med utgangspunkt i kulturminner. Slike genererer ulik aktivitet til ulike grupper som skjøtsel, foredrag, historiske skuespill, historiske vandringer eller tradisjonelle foredrag og omvisninger. Tilrettelegging av kulturlandskapet er et viktig grep for formidling av kulturarven.

7.5 Rådgiving til eiere av kulturminner

De fleste av kommunens kulturminner er i privat eie. Strategier for ivaretagelse er rådgiving om restaurering og tilskuddssøknader slik at eiere av kulturminner inspireres til å istandsette sine gamle hus fremfor å bygge nye. Dette er også effektive miljøtiltak. Kommunen har lang erfaring med innhenting av eksterne midler gjennom fond, stiftelser og fylkeskommune. Sammen med eiere er kommunen med på å koordinere restaureringsprosjekt for ivaretagelse, formidling og verdiskaping.

7.6 Museene i Ullensaker

- Ullensaker museum forvalter Ullensaker bygdesamling og formidler kommunens historie
- Forsvarets Flysamling formidler militær luftfartshistorie
- SAS-museet forvalter egen samling og formidler historien som bedriftsmuseum

Vedlegg

Kommunedelplan for kulturminner og kulturmiljø i Ullensaker 2008 – 2012

Kulturhistoriske stedsanalyser Jessheim, Nordkisa, Kløfta og Borgen

URL - webadresser

Stortingsmelding nr. 35 (2012 – 2013), *Fremtid med fotfeste*

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/kld/dok/regpubl/stmeld/2012-2013/meld-st-35-20122013.html?id=725021>

Regional plan for kulturminner og kulturmiljø Akershus 2007 – 2018, *Spor for fremtiden*

http://www.akershus.no/?article_id=201027

Kommunedelplan for kulturminner 2008 – 2012, Ullensaker

<https://www.ullensaker.kommune.no/no/Virksomheter/Planer-og-utvikling/kommunedelplaner/Kulturminnevernplan-/>